

TÜRKİYE'DE YABANCI DİL ÖĞRETMENİ YETİŞTİRMEDE KARŞILAŞILAN GÜÇLÜKLER(*)

Doç. Dr. Özcan DEMİREL(**)

ÖZET

Bu bildiri, Türkiye'de yabancı dil öğretmeni yetiştirmede karşılaşılan güçlükler, sistem yaklaşımına göre girdi, süreç ve çıktı boyutlarında ele alınıp incelenmiştir. Girdi boyutunda öğretmen adayı öğrencilerin bilişsel giriş davranışları ile duyuşsal özellikleri üzerinde durulmuştur. Süreç boyutunda, öğretmen yetiştirmede seçilen model ile hizmet öncesi eğitim programları üzerinde durulmuştur. Çıktı boyutunda ise öğretmenlik mesleğine yönelme, stajyerlik ve hizmet içi eğitim programları üzerinde durulmuştur. Bu boyutlarda karşılaşılan güçlüklerin giderilmesi ve nitelikli öğretmen yetiştirilmesi için öneriler sunulmuştur.

GİRİŞ

Türkiye'de yabancı dil öğretimi, imparatorluk döneminde sıbyan okulları ve medreselerde Arapça'nın öğretilmesiyle; Tanzimat döneminde ise ordu personelini batılılaştırmak için Fransızca'nın öğretilmesiyle başlamıştır (Wilson, H. ve İ. Başgöz, 1968: 15). İlk öğretmenlerin de sıbyan mekteplerinde ders veren "muallimler" ve medreselerde öğretim yapan "müderrisler" olduğu orta dereceli okullara öğretmen yetiştirmeye 16 Mart 1948 yılında İstanbul'da açılan "Darülmualimin" (Öğretmen Okulu) ile başlamıştır. Cumhuriyet döneminde ise orta dereceli okulların öğretmen ihtiyacı uzun süre 1926'da Konya'da kurulan ve 1927 yılından itibaren Ankara'ya getirilen "Gazi Orta Muallim Mektebi"nden karşılanmıştır. 1946 yılında Gazi Eğitim Enstitüsü adını alan bu eğitim kurumunda başlangıçta sadece pedagoji (eğitim bilimleri) bölümü varken, daha sonraları fen ve edebiyat gibi diğer bölümler ilave edilmiştir. Yabancı dil öğretmeni yetiştirmek amacıyla 1941 yılında Fransızca, 1944'de İngilizce ve 1947'de de Almanca bölümleri açılmıştır (Demircan, 1988:103). 1962 yılına kadar iki yıllık eğitim veren yabancı dil bölümleri bu tarihten itibaren

(x) Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi tarafından 15-16 Mayıs 1989 tarihinde tertiplenen "Fen ve Yabancı Dil Öğretmenlerinin Yetiştirilmesi" konulu uluslararası sempozyumda sunulan bildiri.

(**) Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Öğretim Üyesi.

ten itibaren üç yıla çıkarılmış, 1978 yılında da bütün eğitim enstitüleri dört yıla çıkarılarak yüksek öğretmen okullarına dönüştürülmüştür. 1982 yılında yürürlüğe giren YÖK yasasıyla öğretmen yetiştiren kurumlar üniversitelere devredilmiş ve öğretmenlerin tek kaynaktan yetiştirilmesi ilkesi benimsenmiştir. Bu uygulama ile Türkiye'de öğretmenliğin üniversitelileştirilmesi süreci başlatılmış; ancak öğretmen adayların öğretmenleştirilmesi süreci işletilememiş ve kimi güçlüklerle karşılaşmıştır. Bu bildiriye yabancı dil öğretmeni yetiştirmede karşılaşılan güçlükler eğitimde sistem yaklaşımı ile ele alınıp irdelenmiştir (Şekil - 1).

YABANCI DİL ÖĞRETMENİ YETİŞTİRMEDE SİSTEM YAKLAŞIMI

TÜM LİSELER	H A Z I R L I K	EĞİTİM FAKÜLTELERİ	Diploma	Ö Ğ R E T M E N L İ K S İ N A V I	M.E.B.
		EDEBİYAT FAKÜLTELERİ	Sertifika		Resmi ve Özel Okullar
					ÜNİVERSİTE
					DiĞER İŞ KOLLARI

I. GİRDİ	II. SÜREÇ	III. ÇIKTI
1. Bilişsel Giriş Davranışları	1. Seçilen Eğitim Modeli	1. Mesleğe Yönelme
a. Giriş Puanları	2. Ders Programları ve İçeriği	2. Stajyerlik
b. Öğrenci kontenjanları	a. Alan Bilgisi	3. Hizmetiçi Eğitim
2. Duyuşsal Giriş Özellikleri	b. Meslek Bilgisi	(Öğretmenleştirme)
a. Güdülenme	c. Kültür Bilgisi	
b. İlgisi ve Tutum	3. Öğretim üyesi-öğrenci Dağılımı	
3. Hazırlık Eğitimi	4. Teknolojik Araç- Gereç Dağılımı	
	5. Öğretmenlik Uygulaması	
	6. Bilimsel Araştırma ve Yayınlar	

Şekil 1. Yabancı Dil Öğretmeni Yetiştirmede Sistem Yaklaşımı

I. GİRİŞ BOYUTUNDA KARŞILAŞILAN SORUNLAR

1. Öğretmen Adayı Öğrencilerin Bilişsel Giriş Davranışları:

Türk Eğitim Sisteminde, ilk, orta, lise ve yüksek eğitim düzeyleri arasındaki geçişlerde öğrencilerin sistemli ve bilinçli bir şekilde yönlendirilmeleri söz konusu

olmamaktadır. Merkezi sınav sistemiyle üniversiteye girmek isteyen öğrenci, tercihi- ni yaparken çoğunlukla meslekleri tanımadan sıralama yapmaktadır. Özellikle öğretmenlik mesleğine yönelme açısından durum değerlendirildiğinde üniversite gençliğinin öğretmenlik programlarına öncelik vermedikleri, öğretmenliği tercih edenlerin de en son sıralarda yer aldıkları görülmektedir (Karagözoğlu, 1987:45).

Yabancı dil öğretmen adaylarının da mesleğe yönelme açısından bu genellemeden soyutlanamayacağı söylenebilir. Ancak yabancı dil öğretmeni yetiştirmede tek kaynağın Eğitim Fakülteleri olduğu 2547 sayılı kanunun beraberinde getirdiği anlayışla vurgulanmış olmasına karşın süreç içinde öğretmenlik sertifikası program- larıyla Edebiyat Fakültesi öğrencilerinin de bu mesleğe yönelmesi iki kaynaktan öğrenci akışı olduğunu ortaya çıkarmaktadır. Buna göre, öğretmen adayı öğrenciler, Eğitim Fakültelerinde "Diplomalı", Edebiyat Fakültelerinde ise "Sertifikalı" öğretmen yetiştirme modeline yönelerek üniversite sistemine girmektedir. Bu yönelmeler doğrultusunda yabancı dil öğretmenliğine giden yolda ilk tercihin hangi kaynağa doğru olduğunu belirlemek amacıyla 1985-86 ve 1988 ÖSYS taban puan- larına bakılmıştır (Tablo 1).

a. Giriş Puanları:

TABLO 1
1985, 1986 VE 1988 YILLARINA GÖRE
YABANCI DİL BÖLÜMLERİNE GİREN ÖĞRENCİLERİN
ÖSYS TABAN PUANLARI

ÜNİVERSİTE	YIL	İNGİLİZCE		FRANSIZCA		ALMANCA	
		ED.	EĞ.	ED.	EĞ.	ED.	EĞ.
HACETTEPE	1985	483	462	353	361	455	414
	1986	478	463	347	348	440	406
	1988	523	509	377	373	506	487
İSTANBUL	1985	497	489	417	385	482	460
	1986	487	481	415	388	455	436
	1988	537	523	457	403	520	503
SELÇUK	1985	433	420	340	-	368	367
	1986	439	433	336	-	366	360
	1988	484	476	360	-	476	454

Tablo 1 incelendiğinde Batı Dillerinde yüksek öğrenim yapmak isteyen öğrencilerden yüksek puan alanların daha çok Edebiyat Fakültelerine yöndikleri görülmektedir. 1985 ile 1988 yılları kendi içinde karşılaştırmalı olarak değerlendirildiğinde edebiyat fakülteleri ile eğitim fakültelerinin yabancı dil taban

puanları arasındaki farkın giderek kapandığı ve eğitim fakülteleri yabancı dil eğitimi bölümlerine yüksek puan alan öğrencilerin yönelmeğe başladığı söylenebilir. Tablo 2'deki 1988 ÖSYS puanları da bu gözlemi doğrular niteliktedir.

TABLO 2
1988 YILINDA İNGİLİZCE BÖLÜMLERİNE GİREN
ÖĞRENCİLERİN ÖSYS TABAN PUANLARI

ÜNİVERSİTE	EĞİTİM FAKÜLTESİ		EDEBİYAT FAKÜLTESİ	
	İÖD	IDE	AKE	IDB
1. ANADOLU	490	-	-	-
2. ATATÜRK	457	459	-	-
3. BOĞAZIÇI	563	564	-	-
4. ÇUKUROVA	500	-	-	-
5. DİCLE	470	-	-	-
6. DOKUZ EYLÜL	512		(529-EGE)	
7. GAZİ	496	-	-	-
8. HACETTEPE	509	523	514	497
9. İSTANBUL	523	537	525	-
10. MARMARA	515	-	-	-
11. ODTÜ	540	-	-	-
12. ONDOKUZ MAYIS	483	-	-	-
13. SELÇUK	476	-	484	-
14. ULUDAĞ	498	-	-	-

Tablo 2 incelendiğinde edebiyat ve eğitim fakültelerinin İngilizce bölümlerine giren öğrencilerin taban puanlarının hemen hemen eşit olduğu; hatta Hacettepe örneğinde görüldüğü gibi İngilizce öğretmenliğini tercih eden öğrencilerin puanları İngiliz Dilbilimini tercih edenlerden daha yüksek olduğu görülmektedir.

b. Öğrenci Kontenjanları

Üniversitelere bağlı fakülte ve yüksek okullara alınacak öğrenci kontenjanları YÖK tarafından belirlenmektedir. Öğretmen yetiştiren kurumların üniversiteye bağlanmasıyla Milli Eğitim Bakanlığının ihtiyacı olan öğretmen adaylarının sayısı da YÖK tarafından belirlenmektedir. Öğretmen yetiştirmek amacıyla kurulan Eğitim Fakültelerinin öğrenci sayılarında görülen artışın yanısıra Edebiyat Fakülteleri de sürekli öğrenci sayılarını artırma yoluna gitmiş; böylece sertifika modeliyle öğretmen yetiştirilmesini gündemde tutmuştur. 1986 ve 1988 yılları arasında edebiyat ve eğitim fakültelerinin İngilizce bölümlerine kabul edilen öğrenci sayıları Tablo 3'de gösterilmiştir.

TABLO 3
YABANCI DİL (İNGİLİZCE) BÖLÜMLERİNİN
ÖĞRENCİ KONTENJANLARI

YIL	EĞİTİM FAKÜLTELERİ (Toplam)	EDEBİYAT FAKÜLTELERİ (Toplam)
1986	1149	848
1988	1160	1139

Tablo 3'de görüldüğü gibi son iki yıl içinde eğitim fakültelerinin İngilizce bölümlerinde sadece 11 kişilik bir artış sağlanırken edebiyat fakültelerinin İngilizce bölümlerinde bu sayı 231'e ulaşmıştır. DPT raporuna göre Edebiyat Fakültesi mezunlarının %80-90'ının öğretmenliğe yönelmiş olmaları (Dülger, 1987:58) Türkiye'de yabancı dil öğretmeni yetiştirmede Eğitim Fakülteleri kadar Edebiyat Fakültelerinin de önemli görevler üstlendiğini ortaya çıkarmaktadır. Bu da öğretmenlerin tek kaynaktan değil iki kaynaktan yetişmekte olduklarını; diplomalı öğretmen yetiştirmeye koşut sertifikalı öğretmen yetiştirme modelinin de sistem içinde birlikte uygulandığını ortaya çıkarmaktadır.

2. Öğretmen Adayı Öğrencilerin Duyuşsal Özellikleri

Türkiye'de ortaöğretimden yüksek öğretime geçişte yönlendirme çalışmaları yeterli olmadığı için meslek tercihlerinde ilgi envanterleri ve yetenek testleri etkili bir şekilde kullanılmamaktadır. Öğrencilerin duyuşsal özellikleri sadece girecekleri bölümleri tercih sırasına koyarken gözlenmektedir. ÖSY sınavlarıyla öğrencilerin bilişsel davranışları ölçülmekte; duyuşsal özellikleri ise ölçülememektedir. Oysa öğretmen adaylarının kişilik özelliklerinin ölçülmesi, sözlü görüşme yapılması, konuşma ve bedensel özürü olanların programa alınmaması gerekmektedir. Aynı uygulamanın öğretmenlik sertifikası programına girecekler için de uygulanması gerekli olmalıdır. Öğretmenlik bölümlerini tercih eden öğrencilere daha çok burs ve yurt imkanlarının sağlanması ile ilgi ve tutumlarının olumlu yönde gelişmesine yardımcı olunmalıdır.

3. Yabancı Dil Hazırlık Eğitimi

Öğretmen yetiştiren tüm eğitim fakültelerinin yabancı dil eğitimi bölümlerinde okuyan öğrencilerin belli bir düzeyde dile hakim olmaları beklenmektedir. Orta öğretimdeki eksik öğrenmeler nedeniyle bir yıllık yabancı dil hazırlık eğitimi öğrencilerin istenilen düzeye gelmesine büyük katkı getirmektedir. Hazırlık sınıfında verilen toplam 700 saatlik temel yabancı dil eğitimi öğretmen aday öğrencilerin daha sonraki öğrenmelerini olumlu yönde etkilemektedir. Türkiye'de yabancı dil öğretmeni yetiştiren toplam 14 eğitim fakültesinin üçünde yabancı dil hazırlık

eğitimi verilmekte 11'inde böyle bir eğitim verilmemektedir. Orta ğretimde yabancı dille eğitim yapan bir okulda okumayan ve yabancı dil hazırlık eğitiminden geçmeden yetişen öğretmenlerin yabancı dil bilgisi eksikliklerini kolay kolay kapata-
madıkları gözlenmektedir.

II. SÜREÇ BOYUTUNDA KARşILAşILAN GÜÇLÜKLER

1. Öğretmen Yetiştirmede Seçilen Model

ğretmenleri tek kaynaktan yetiştirmek ve alan bilgisi niteliklerini niversiter düzeye ulaştırmak amacıyla 1982 yılında ıkarılan Yükseköğretim Kanunuyla ğretmen yetiştirme görevi üniversitelere verilmiştir. Bu yasa uyarınca yabancı dil ğretmenlerinin de diğer ğretmen adayları gibi eğitim fakültelerinde dört yıl steli lisans programı ile yetiştirilmesi öngörülmüştür. Son yasal düzenlemeyle ğretmen yetiştirmede seçilen modelin bu olmasına karşın sertifika modeliyle de yabancı dil ğretmeni yetiştirilmesine yer verilmektedir. lke genelinde yabancı dil öğretmenine duyulan ihtiyacın giderek artması hem diploma hem de sertifika modeliyle ğretmen yetiştirmenin nicel nitelik açısından gerekli olduğunu, nitel nitelik açısından ise çok büyük farkların ortaya çıkmadığını göstermektedir.

2. Ders Programları ve İçeriği

1982 yılında öğretime başlayan eğitim fakülteleri ilk yıllarda Yükseköğretim Kurulundan gönderilen şablon ders programları ile öğretime başlamış, daha sonraları %20 ve %35'lik değişiklik önerileriyle ders programlarını sürekli yenilemek ve değiştirmek durumunda kalmışlardır. Ancak XI. Eğitim şurasında da ele alındığı gibi ğretmen yetiştiren kurumlarda bir eğitim programının yaklaşık olarak %70'i alan bilgisine, %20'si meslek bilgisine ve %10'u da genel kültür bilgisine ayrılması yaygın kabul görmüştür. Bu belirlemeler ışığı altında Hacettepe, ODTÜ ve Gazi niversitesindeki Eğitim fakültelerinin İngiliz Dili Eğitimi Anabilim Dallarında uygulanan eğitim programının ağırlıklarına bakılmıştır (Tablo 4).

TABLO 4
ALAN, MESLEK VE KÜLTÜR BİLGİSİ DERSLERİNİN
DERS PROGRAMLARINDAKİ AğIRLIğI

ÜNİVERSİTE	İNGİLİZCE ğRETMENLİğİ BÖLÜMÜ		
	ALAN BİLGİSİ	MESLEK BİLGİSİ	KÜLTÜR BİLGİSİ
HACETTEPE	.73	.12	.15
ODTÜ	.81	.09	.10
GAZİ	.76	.11	.13

Tablo 4'de görüldüğü gibi öğretmenlik meslek bilgisinin idealde %20 olması beklenirken, bu oranın en çok %12 olduğu görülmektedir. Kültür bilgisi dersleri ağırlığı normal görülürken alan bilgisi derslerinin öğretmen yetiştiren kurumların programlarında oldukça ağırlıklı oldukları görülmektedir. Alan, kültür ve meslek dersleri kendi içinde değerlendirildiğinde aşağıdaki bulgulara rastlanmaktadır.

a. Alan Bilgisi Dersleri

Yabancı dil öğretmeni yetiştiren bölümlerin eğitim programlarında yer alan alan bilgisi dersleri daha çok temel dil becerisi, edebiyat, dilbilim, dil öğretimi ve seçmeli derslerde odaklaştığı görülmektedir. Alan bilgisi derslerin dağılımı ağırlıklı yüzdelerle Tablo 5'de verilmiştir.

TABLO 5
ALAN BİLGİSİ DERSLERİNİN
DİSİPLİNLERE GÖRE AĞIRLIKLARI

İNGİLİZCE ÖĞRETMENLİĞİ BÖLÜMLERİ					
ÜNİVERSİTE	EDEBİYAT	DİLBİLİM	DİL ÖĞRT.	TEMEL DİL	SEÇMELİ
HACETTEPE	.27	.31	.11	.31	-
ODTÜ	.44	.09	.04	.32	.31
GAZİ	.40	.14	.04	.42	-

Tablo 5'deki ağırlıklı yüzdeler değerlendirildiğinde alan bilgisi derslerin Hacettepe Üniversitesinde dengeli bir dağılım gösterdiği, ODTÜ'de edebiyat ağırlıklı olduğu, Gazi'de ise yabancı dil hazırlık sınıfı olmadığı için temel dil becerilerini geliştirmeye ağırlık veren bir program uygulamasının ağırlık kazandığı görülmektedir. Dil öğretimi derslerinin yıllardır öğretmen yetiştiren Gazi Eğitim Fakültesinde oldukça az yer alması düşündürücü görülmektedir. Alan bilgisi derslerde görülen bu farklılıkların ilgili anabilim dallarında görevli öğretim üyelerinin uzmanlık alanlarıyla olan ilişkiden kaynaklandığı söylenebilir.

b. Meslek Bilgisi Dersleri

Eğitim Fakültelerinde okutulan öğretmenlik meslek bilgisi derslerinin neler olduğu YÖK tarafından belirlenmiş olmasına karşın ders adları ve kredileri arasında kimi farkların olduğu görülmektedir (Tablo 6).

Tablo 6'da görüldüğü gibi meslek bilgisi derslerinin kredi/ saat toplamları her üç eğitim fakültesinde de farklılık göstermektedir. Gazi Üniversitesinde meslek derslerine daha çok ağırlık verildiği, ODTÜ'de en alt sınırdaki tutulduğu, Hacettepe'de ise dengeli bir dağılımın yer aldığı görülmektedir.

TABLO 6
MESLEK BİLGİSİ DERSLERİ VE KREDİLERİ DAĞILIMI

DERSİN ADI	EĞİTİM FAKÜLTELERİ		
	HACETTEPE	ODTÜ	GAZİ
1. Eğitime Giriş	3	3	2
2. Eğitim Psikolojisi	3	3	4
3. Eğitim Sosyolojisi	2	3	2
4. Genel Öğretim Metodu	3	-	4
(Program Geliştirme)	-	3	-
5. Ölçme - Değerlendirme	3	3	4
6. Özel Öğretim Teknikleri	3	-	4
7. Araştırma Teknikleri	-	-	2
8. Seçmeli	2	-	-
TOPLAM	19	15	22

c. Kültür Bilgisi Dersler

Yabancı dil öğretmeni yetiştiren bölümlerde genel kültür derslerinin yanı sıra amaç dilin öğretildiği ülkenin kültürünü tanıttıcı derslere de yer verilmesi önemli olmaktadır. Ancak bu dersler çoğunlukla alan bilgisi dersler arasında yer almaktadır. Burada daha çok genel kültür bilgisi dersler söz konusu edilmektedir. Bu derslerin dört yıllık lisans eğitimi süresi içindeki dağılımı Tablo 7'de gösterilmiştir.

TABLO 7
GENEL KÜLTÜR BİLGİSİ DERSLERİN
TOPLAM KREDİ / SAAT DAĞILIMI

ÜNİVERSİTE	TOPLAM KREDİ/ SAAT
HACETTEPE	24
ODTÜ	22
GAZİ	26

Tablo 7'de de görüldüğü gibi yabancı dil eğitim bölümlerinin genel kültür bilgisi dersleri her üniversitede benzer ağırlıktaki kredi/ saat yüküyle verilmekte ve önemli farkların olmadığı görülmektedir.

3. Öğretim Üyesi - Öğrenci Dağılımı

Nitelikli yabancı dil öğretmeni yetiştirme akademik kadrolaşma ile doğru orantılı görülmektedir. 1982'de kurulan Eğitim Fakültelerinin karşılaştığı en önemli

güçlüklerden biri de akademik kadrolaşmada ortaya çıkmıştır. Özellikle üç büyük kentin dışında kalan yerlerde akademik kariyer sahibi öğretim elemanlarının temini ve yetiştirilmesi güçlükler doğurmuştur. Buna karşın Ankara ilinde yer alan üç büyük üniversitenin Eğitim Fakültelerindeki akademik kadrolaşma ile öğretim üyesi dağılım ve öğrenci oranı istenilen düzeye ulaşamamıştır (Tablo 8).

1982'de YÖK yasının yürürlüğe girmesiyle kurulan Hacettepe ve Gazi Eğitim Fakülteleri gibi Ankara'da yer alan fakülteler dahi akademik kadrolaşmasını tamamlayamamıştır. Üç büyük kentin dışında kalan diğer eğitim fakültelerinin yabancı dil eğitimi bölümlerinde de akademik ünvanlı öğretim üyeleri hemen hemen yok denecek kadar azdır. Bu da öğretmen aday öğrencilerin bilgili ve nitelikli yetişmelerini olumsuz yönde etkilemektedir.

TABLO 8
ÖĞRETİM ÜYESİ - ÖĞRENCİ DAĞILIMI

ÜNİVERSİTE	İNGİLİZCE ÖĞRETMENLİĞİ BÖLÜMÜ					ORAN
	ÖĞRETİM ÜYESİ DAĞILIMI				ÖĞRENCİ DAĞILIMI (4 Yıllık Toplam)	
	Prof.	Doç.	Y.Doç.	Top.		
HACETTEPE	3	-	1	4	264	66.0
ODTÜ	2	3	7	12	272	22.6
GAZI	2	-	1	3	396	132.0

4. Teknolojik Araç Gereç Noksanlığı

Eğitim Fakültelerinin yabancı dil eğitimi bölümlerinde tepegöz, dil laboratuvarı, video, sinevizyon ve bilgisayar gibi teknolojik araç gereçleri öğretim etkinlikleri içinde kullanılması oldukça önemli görülmektedir. Zira son zamanlarda video ve etkileşimli video ile yabancı dil öğretiminin çok etkili olduğundan söz edilmektedir. Ankara'da bulunan üç büyük üniversitenin yabancı dil eğitimi bölümlerindeki teknolojik araç ve gereçlerin durumu Tablo 9'da gösterilmiştir.

Tablo 9'da görüldüğü gibi yabancı dil öğretmen adayları teknolojik araç ve gereçleri tanımadan ve büyük olasılıkla da kullanım özelliklerini öğrenmeden mezun olmaktadır. Yabancı dil öğretmenlerinin yetiştirilmesi konusunda UNESCO destekli bir araştırma projesi aralarında Türkiye'nin de yer aldığı 68 ülkeye gönderilen bir anketteki "Hangi görsel- işitsel araç ve gereçleri kullanıyorsunuz?" sorusuna üniversitemizden bazıları "silgi, tebeşir" bazıları da "video aygıtları, yabancıdil laboratuvarları" gibi değişik cevaplar vermişlerdir (Freudenstein, 1986:26).

TABLO 9
TEKNOLOJİK ARAÇ-GEREÇ DAĞILIMI

ARAÇ	HACETTEPE		ODTÜ		GAZİ	
	Fakülte	Bölüm	Fakülte	Bölüm	Fakülte	Bölüm
DİL LAB.	1	1	-	-	-	5
VIDEO-SET	-	-	1	-	-	1
TELEVİZYON	-	-	1	-	-	1
TV-STÜDYOSU	-	-	-	-	-	-
FİLM MAK.- SET	1	-	1	-	-	-
TEPEGÖZ-SLAYT	1	-	1	-	-	-
BİLGİSAYAR	6	1	1	-	-	-

Bugün üniversitelerimizde olmayan teknolojik araç ve gereçler özel okullarda fazlasıyla bulunmakta; özel okullarda da bu olanaklarını propaganda amacıyla kullanıp nitelikli eğitim yaptıklarını savunmaktadırlar. Bu kurumlara öğretmen yetiştiren kimi üniversitelerde ise karatahta, silgi ve tebeşir kullanmanın ötesinde hiçbir şey yapılmamaktadır.

5. Öğretmenlik Uygulaması ve Uygulama Okulu

Yabancı dil öğretmeni yetiştiren kurumların karşılaştıkları önemli bir sorun da uygulama okullarının olmayışıdır. Türkiye'de acı bir gerçektir ki hiç bir eğitim fakültesinin uygulama okulu bulunmamaktadır. Hizmet öncesi eğitim programları içinde öğretmen adaylarına öğretmenlik davranışlarını kazandırmak bir bakıma onları öğretmenleştirmek için izlenen en etkili yollardan biri de uygulama okullarında yapılan çalışmalardır. Mikro öğretim tekniği ile öğretmen yetiştirme çalışmaları da uygulama okullarında daha etkili olmaktadır. Daha da önemli olanı uygulamalı bilimsel çalışmaların gerçek ortamda yapılacağı yer, gerçek laboratuvar uygulama okullarıdır. Üniversitelerimizde bu okulları devrede olmayışı öğretmen yetiştirme açısından büyük bir eksiklik olarak görülmektedir.

6. Bilimsel Araştırma ve Yayınlar

Üniversitelerin en önemli görevlerinden birisi de bilimsel araştırmalar yoluyla bilgi üretmek ve ürettikleri bilgileri kamuya iletmektir. Yabancı dil öğretimi alanında da yapılmış bilimsel araştırma ve çalışmalarının yabancı dil öğretmenlerine ve ilgililere iletilmesinde büyük yarar görülmektedir. Ancak eğitim fakültelerinin yabancı dil bölümlerinde yeterli araştırma ve özgün çalışmalar bulunmamaktadır. Fakültelerin saygınlıkları ve kredileri ortaya koydukları özgün çalışmalarla ve yayınlarla ölçüldüğü unutulmamalıdır. Öğretmen yetiştirmede söz sahibi olan eğitim fakülteleri yaptığı yayınlarla hizmet içi eğitim boyutunda da tüm yabancı dil öğretmenlerine son gelişmeler hakkında bilgi vermek, pratik önerilerde bulunmak, teknolojik araç ve gereçlerin nasıl kullanıldığını açıklamak yeni ve çağdaş öğretim

yöntemlerini tanıtmak için bilimsel çalışma ve yayın yapmak durumundadır. Yeterli sayıda ve düzeyde bilimsel çalışma ve yayınların olmaması yabancı dil öğretmenlerinin yetişmelerini olumsuz yönde etkilemesi beklenmektedir.

III. ÇIKTI BOYUTUNDA KARŞILAŞILAN GÜÇLÜKLER

1. Mesleğe Yönelme

Diploma ya da sertifika modeliyle yetişen yabancı dil öğretmenlerinin mesleğe yönelmeleri girişte olduğu gibi çıkışta da benzer özellik göstermektedir.

Edebiyat fakültelerinden sertifika alarak mezun olanların % 80 ile % 90'nın öğretmenlik mesleğine yöneldikleri (DPT 1987), geriye kalanların da turizm, bankacılık ve ticaret olmak üzere diğer iş kollarına yöneldikleri görülmektedir.

Öğretmenlik mesleğine yönelenlerden ortaöğretim kurumlarında görev almak isteyenler Milli Eğitim Bakanlığı tarafından uygulanan "Öğretmenlik İçin Mecburi Yeterlik ve Yarışma Sınavı"na girmekte ve alan, meslek ve kültür bilgisi açısından başarı durumları belirlenmektedir.

Senemoğlu ve Özçelik (1988) tarafından yapılan bir araştırmada bu sınavlarda edebiyat ve eğitim fakültelerinden mezun olanların başarı durumlarına bakılmıştır. Bu araştırma raporunda yer alan yabancı dil öğretmenlerinin başarı durumları Tablo 10'da gösterilmiştir.

TABLO 10
M.E.B. ÖĞRETMENLİK İÇİN
MECBURİ YETERLİK VE YARIŞMA SINAVI SONUCU

ÜNİVERSİTE	(İngilizce Öğretmenliği Bölümleri)					
	Alan		Meslek		Genel	
	Ed.	Eğt.	Ed.	Eğt.	Ed.	Eğt.
	x	x	x	x	x	x
ATATÜRK	26.00	25.62	13.24	15.28	26.81	26.16
SELÇUK	28.08	19.66	15.24	15.00	27.54	24.62
EGE-9 EYLÜL	31.13	28.68	21.25	18.78	34.08	29.04

Kaynak: Senemoğlu - Özçelik, 1988

Tablo 10 incelendiğinde edebiyat fakültesi mezunlarının alan bilgisi başarılarının eğitim fakültesi mezunlarına göre daha iyi olduğu; bunun da edebiyat fakültelerinde yılların birikimi ile akademik kadrolaşmanın daha iyi olmasından kaynaklandığı söylenebilir. Meslek ve genel kültür bilgisi açısından her iki grup arasında önemli farkların olmadığı söylenebilir. Bunun da hem meslek hem de kültür derslerinin

üniversitede görevli aynı öğretim elemanları tarafından verilmesinin başarıyı etkilemediğini ortaya koymasından kaynaklandığı söylenebilir.

2. Stajyerlik

Milli Eğitim Bakanlığına bağlı okullarda görev yapan yeni mezun öğretmenler için en az bir yıllık stajyerlik süresini tamamlaması gerekirken üniversitelerde yabancı dil okutmanı olarak görev yapan yeni mezun öğretmenler için stajyerlik döneminden söz edilmemektedir. Esasen stajyerlik döneminde öğretmen adaylarının deneyimli öğretmenlerin yanında yetişmesi ve öğretmenlik davranışlarını kazanması, mesleğe uyum sağlaması ve daha sonra da kadrolu öğretmen olarak göreve başlaması beklenmektedir. Ancak bu ideal amaca ulaşılmadığı gözlenmekte; özellikle yabancı dil öğretmenlerine duyulan ihtiyaç nedeniyle hemen derslere girildiği, yönetmeliklere uygun bir stajyerlik döneminin yaşanmadığı gözlenmekte, bunun da bir sorun olarak gündemde kaldığı görülmektedir.

3. Hizmetiçi Eğitim

Öğretmen yetiştirme sürecinde hizmet öncesi eğitimle hizmetiçi eğitim bir bütün olarak kabul edilmektedir. Bu bütünlük üniversite ile M.E.B. arasında koordineli işbirliği ile sağlanır. Üniversite, M.E.B. nin istediği nitelikte öğretmeni yetiştirmek ve hizmetiçi eğitim çalışmalarını düzenleyerek öğretmenleri son gelişmelerden haberdar etmekle yükümlü olduğunu bilmelidir. M.E.B. da gerek hizmet öncesi gerek hizmetiçi eğitim çalışmalarından beklentilerinin neler olduğunu açık seçik ortaya koymalıdır. Uygulamalara bakıldığında üniversite ile M.E.B. arasında diyalog kopukluğunun olduğu, bunun da bir sorun olarak ortaya çıktığı görülmektedir.

ÖNERİLER

Öneriler, sorunları irdelerken izlenen yaklaşıma paralel olarak girdi, süreç ve çıktı boyutlarında ele alınıp açıklanmaya çalışılmıştır.

I. Giriş Boyutuna İlişkin Öneriler

1. Yabancı dil öğretmenlerinin kaynağı ağırlıklı bir şekilde öğretmen liseleri olmalıdır. Öğretmen liselerine öğrencilerin polis ve askeri liselerde olduğu gibi ortaokuldan sonra sınavla seçilip alınması,

2. Üniversite giriş sınavlarında ilk 5.000 içinde yer alan öğrencilerden eğitim fakültelerini tercih edenlere M.E.B. tarafından karşılıksız burs verilmesi,

3. Eğitim fakültelerinin öğretmenlik bölümlerine başvuru yapacaklar için lise öğretmenler kurulundan 'öğretmen olur' kararı verilmesi,

4. Öğretmen olmak isteyenlerin duyuşsal özelliklerini belirlemek amacıyla kişilik ve ilgi envanterlerinin uygulanması,

5. Yabancı dil öğretmeni olacakların dil yetilerini belirlemek için dil yetuklik (Language aptitude) testlerinin uygulanması; ayrıca anadil bilgisine bakılması,

6. Yabancı dil bölümünü kazanan öğrencilerin sözlü mülakat sınavından sonra kesin kayıt yaptırılmaları,

7. Tüm yabancı dil öğretmenliği bölüm öğrencileri için dil hazırlık eğitiminin zorunlu olması,

8. Yabancı dil öğretmenliği bölümü kontenjanlarının öğretim üyesi sayısına göre dengeli olarak sağlanması,

9. Öğretmen niteliklerinin belirlenmesinde M.E.B. ile üniversite arasında işbirliği yapılması,

10. Sertifika programına başvuracak öğrencilerin not ortalamalarına göre kabul edilmesi,

11. Edebiyat ve eğitim fakülteleri arasında yatay geçiş olanaklarının sağlanması.

II. Süreç Boyutuna İlişkin Öneriler

1. Yabancı dil öğretmenlerinin zaman içinde diploma modeli ile eğitim fakültelerinde yetiştirilmesine ağırlık verilmesi,

2. Eğitim programlarında alan bilgisine % 70, meslek bilgisinde % 20 ve kültür bilgisine % 10 ağırlık verilmesi; ayrıca ikinci yabancı dilin programlarda seçimli ders olarak yer alması,

3. Alan bilgisi derslerde edebiyat fakülteleri ile çifte standarta gidilmemesi için dil öğretimi derslerine daha çok ağırlık verilmesi; bu amaçla gramer öğretimi, konuşma öğretimi, yazma öğretimi gibi dil becerilerinin öğretimine ağırlık veren derslere eğitim programlarında yer verilmesi,

4. Yabancı dil eğitimi bölümleri için yabancı dil eğitimcisi yetiştirilmesine ağırlık verilmesi bu amaçla eğitim fakültelerinin kendi öz kaynaklarına inerek mezunlarına yüksek lisans ve doktora yapma şansı vermesi,

5. Alan, meslek ve kültür bilgisi derslerinin hedef ve içerikleri arasında yatay kaynaşıklık kurulması; Bu amaçla alan ve meslek bilgisi dersleri arasında yatay ilişki kurabilmek için "Yabancı Dilde Program Geliştirme", "Yabancı Dilde Ölçme Değerlendirme" ve "Yabancı Dil Öğretim Teknolojisi" gibi derslere yer verilmesi, ayrıca bu dersleri verecek öğretim elemanlarının yetiştirilmesine de önem verilmesi,

6. Yabancı Dil öğretmenliği bölümü için verilen "Özel Öğretim Yöntemleri ve Uygulama" dersinin bir değil iki sömestir verilmesi,

7. Video ve mikro öğretim tekniği ile öğretmenlik davranışları kazandırma çalışmalarına yer verilmesi, ayrıca metodoloji dersi öğretmenlerinin ortaöğretim kurumlarında deneyim kazanmış olması,

8. Öğretmenlik uygulamalarının bütün bir yılı kapsaması ve beş ya da on öğrenciye bir öğretim üyesi düşecek şekilde işbölümü yapılması,

9. Yabancı dil öğretimine ilişkin uygulamalı araştırmalar ve çalışmalar yapabilmek için her eğitim fakültesinde bir uygulama okulunun açılması,
10. Yabancı dil öğretmenliği bölümlerinde okuyan öğrencilerden sınıf birincisi olanların yaz aylarında yurt dışına gönderilmesi,
11. Video ve bilgisayar gibi teknolojik araçların yabancı dil öğretiminde nasıl kullanıldığının öğretilmesi,
12. Yabancı dil öğretimiyle ilgili mesleki yayınlara ve ödüllü araştırma projeleri geliştirmeye yer verilmesi, buna bağlı olarak ulusal ve uluslararası mesleki örgütlerle işbirliğine gidilmesi,
13. Yabancı dil öğretmenliği bölümünde "Belirli Amaçlı Yabancı Dil Öğretimi" derslerine eğitim programlarında yer verilmesi (Tıp İngilizcesi, Teknik İngilizce vb. gibi),
14. Yabancı Dil Öğretimi Bilgisi derslerinde devlet ve özel okullarla üniversitelerde okutulan ders kitaplarından örnek çalışmalar yapılması,
15. Yabancı Dil Eğitimi Bölümleri olan eğitim fakülteleri arasında işbirliğinin kurulması ve ortak çalışmaların yapılması,
16. Edebiyat ve eğitim fakülteleri arasında işbirliğine gidilmesi,

III. ıktı Boyutuna İlişkin Öneriler

1. M.E.B.'nin eğitim fakültesi yabancı dil eğitim bölümü öğrencilerini sınav yapmadan işe alması,
2. Hangi öğretim kademesinde olursa olsun öğretmenlik mesleğine geçişte stajyerlik dönemi olması, deneme dersinde başarılı olduktan sonra öğretmenliğe geçiş sağlanması,
3. Tüm yabancı dil öğretmenlerine dil tazminatı verilmesi,
4. Yabancı dil eğitimi bölümlerini derece ile bitirenlere yurt dışında bilim uzmanlığı ve doktora yapma şansının sağlanması,
5. Her üç ya da beş yılda bir yabancı dil öğretmenlerinin üniversitelerde yaz seminerleriyle hizmetiçi eğitimden geçirilmesi,
6. Kendi kendini yetiştiren başarılı yabancı dil öğretmenlerine ödül ya da teşvik bursları verilmesi,
7. Halen ortaöğretim kurumlarında görev yapan iki ve üç yıllık eğitim enstitüsü mezunlarına üniversitelerde lisans tamamlama eğitimi verilmesi,
8. Yabancı dil öğretmenlerini dil öğretimindeki son gelişmelerden haberdar etmek için mesleki yayınların ülke genelinde artırılması ve kendilerine ulaştırılması konusunda M.E.B.'nin katkı getirmesi,
önerilmektedir.

KAYNAKÇA

- Demircan, Ömer. 1988. Düünden Bugüne Türkiye'de Yabancı Dil. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Demirel, Özcan. 1987. Yabancı Dil Öğretimi, ilkeler, Yöntemler, Teknikler. Ankara: Usem Publications.
- Dülger, İlhan. 1987. "Beşinci ve Gelecek Plan Döneminde Öğretmen Yetiştirmede Beklenen Fonksiyon". H.Ü. Eğitim Fakültesi Dergisi. Ankara: Sayı 2, 44-64.
- Freundestein, Reinhold. 1986. General Survey of Aspects of Foreign Language Teacher Training (Provisional Version), Philipps University Marburg, July 1986. Page: 26.
- Karagözoğlu, Galip. 1987. "Yükseköğretime Geçişte Öğretmenlik Mesleğine Yönelme" H.Ü. Eğitim Fakültesi Dergisi. Ankara: Sayı 2, 34-46.
- Ö.S.Y.M. 1985. 1988. ÖSYM İstatistikleri. Ankara: ÖSYM Yayınları.
- Wilson, H. ve İ. Başgöz. 1968. Türkiye Cumhuriyetinde Milli Eğitim ve Atatürk. Ankara: Dost Yayınları.